

Evidence výskytu dřívě pěstovaných ovocných druhů a odrůd na Frýdeckomístecku

Evidence of previously cultivated fruit species and varieties of the Frýdek-Místek region

Tereza KRCHŇÁKOVÁ

Žabeň 106, CZ-739 25 Žabeň, e-mail: KrchnakovaTereza@seznam.cz

Keywords: local strains, evidence, old varieties, northern Moravia, Czech Republic

Abstract. In this article, occurrence of old formerly grown fruit varieties in the Frýdek-Místek region is evidenced. The evidence was carried out in 2012 and was aimed at finding out the species and variety composition. In total, 264 fruit trees including 198 apple trees, 15 pear trees and 51 plum trees, was evidenced in 11 localities. Fifty five old apple strains and 7 old pear strains were recorded. Old strains are suitable genetic sources for cultivation and also represent landscape-forming element.

ÚVOD

Ovocné stromy se na našem území pěstují od nepaměti a jsou neodmyslitelnou součástí venkovské krajiny. Ovocné stromy vysázené kolem cest anebo soliterně na rozcestí či návsi, byly důležitými orientačními body, poskytovaly stín člověku v době horkých letních dnů, úkryt či potravu živočichům. Jsou také důležitým estetickým krajinným prvkem venkovské krajiny. Ovocné sady u domů a z nich sklizené plody byly důležitým prvkem obživy v zimním období. Bohužel se ale pomalu z venkovské krajiny vytrácejí.

Kromě estetické stránky je důležitá i historická hodnota starých stromů a možnost využít jejich vlastností pro další šlechtění. Krajové odrůdy jsou totiž jedinci, kteří byli vyselektováni dle podmínek daného regionu a mohou tak být jedinečným genetickým zdrojem pro mrazuodolnost nebo rezistenci vůči chorobám a škůdcům.

Ačkoliv v současnosti již staré odrůdy svou velikostí plodů a chuťovými vlastnostmi nedokážou konkurovat novým odrůdám, jsou součástí našeho kulturního dědictví. Snaha o zachování a ochranu starých odrůd vedla některé odborníky k založení různých iniciativ pro jejich záchranu a jejich navrácení do krajiny.

Cílem práce bylo zjištění druhové a odrůdové skladby ovocných druhů ve vybraných katastrech na Frýdeckomístecku.

HISTORIE OVOCNÁŘSTVÍ NA FRÝDECKOMÍSTECKU

Nejstarší záznamy o ovocnářství z regionu Frýdeckomístecka jsou spojeny s historií frýdeckého zámku, kdy se z období renesance dochovaly záznamy o vzniku štěpnice na severních návrších Zámeckého vrchu. Štěpnice – ovocná zahrada, navazovala na zámecký park a úroda ze zahrady zásobovala panský dvůr a zámeckou kuchyni. Sady se zde zachovaly až do 70. let 20. století, kdy byly zničeny v souvislosti se stavbou silnice (ŠTĚPÁNEK 2010).

Ovocné stromy byly vysazovány nejen u panských sídel, ale také u selských statků. Z urbáře frýdeckého panství z roku 1636 se dozvídáme o panském dvoře v Sedlišťích a Bruzovicích, k němuž také patřily tři zahrady, z nichž dvě byly ovocné. K panskému dvoru v Bruzovicích náležely dvě ovocné zahrady – štěpnice (PINDUR 2005).

Dlouhou tradici mělo ovocnářství ve Skalici u Frýdku-Místku. V roce 1785 založil první skalický farář, páter Josef Měrka, farní zahradu. Ta byla inspirací pro mnoho majitelů domků, kteří začali pěstovat ovoce a začali se tak šířit do okolí osvědčené odrůdy (www.Frydek-Mistek.cz). Dokladem někdejšího zdejšího zájmu o ovocnářství je jablono, krajová odrůda 'Skalická hrabůvka', která je údajně 400 let stará, v roce 2008 se tato

jabloň stala finalistkou celostátní soutěže Strom roku (Nadacepartnerství.cz 2008). Tato odrůda je jedinou z původních krajových ovocných odrůd, které se dodnes zachovaly.

Ve Smilovicích se nacházelo významné hospodářství, které patřilo Adolfovi Kotasovi (*1879), který se kromě chovu skotu zabýval i ovocnářstvím. Vlastnil 5hektarový sad a u sadu si v roce 1919 postavil dům, který byl podsklepen, sklep sloužil právě pro uskladnění ovoce. V roce 1951 bylo hospodářství i se sadem rodině Kotasů odebráno a sad byl následně vykloučen. Pozůstatky sadu je možné nalézt na pozemcích křesťanského sdružení Karmel (CICHÁ 2009).

Významnou a velmi činnou osobností regionu byl Jaroslav Ludvík Mikoláš z Raškovic (1889–1979), který se věnoval nejenom slezskému folklóru, ale psal i články o zemědělství, ovocnářství, sadařství, některé byly dokonce otištěny zahraničí, např. v Americe (DROBÍŠ 1975, 1979).

Zájem o zemědělství a jeho pozvednutí v regionu dokládá i fakt, že roku 1880 bylo zahájeno vyučování na Zimní hospodářské škole v Místku, což byla první škola vyššího typu v oblasti severovýchodní Moravy. V 60. letech 20. století bylo založeno Odborné učiliště a Střední zemědělská technická škola (AGRIS. 2013).

Svou roli sehrály i okrašlovací spolky a jiné menší zemědělské a zahradnické organizace, které vznikaly počátkem 20. století a které se snažily a nadále snaží obhospodařovat půdu pod horami. K nejvýznamnějším organizacím patřil Okrašlovací spolek ve Frýdku, který v roce 1939 slavnostně předal třešňovou alej a stromořadí (Masarykovu alej) na Černé cestě. Později byla osázena i ulice Střelníční asi dvěmi stromy třešní. Další akcí Okrašlovacího spolku bylo zřízení botanické zahrady v sadech Svobody a vytvoření alpinia a vodní tůň v Bezručově zahradě měšťanských škol. Spolek pořádal ovocnářské výstavy a dokonce prováděl pravidelný postřik ovocných stromů (LEPÍKOVÁ 2002).

METODIKA

V roce 2012 byly vybrány a monitorovány výsadby starých odrůd na Frýdeckoměstce. Při evidenci byla zjišťována druhová a odrůdová skladba. Odrůdy jednotlivých druhů byly určeny na základě pomologických a morfologických znaků podle pomologické literatury (KUTINA & HOLEČEK 1992), určení odrůd revidovali V. Řezníček a L. Dokoupil. Pro každý sad jsou podle portálu amapy.cz uvedeny GPS souřadnice jeho přibližné středové části a číslo mapovacího čtverce.

VÝSLEDKY

Při evidenci bylo hodnoceno celkem 11 sadů. Jejich lokalizace je na obr. 1. Každý sad je podrobně charakterizován a pokud je známa, je uvedena i jeho historie. V přehledu jsou sady uvedeny abecedně. Jelikož slivoně (*Prunus domestica* L.) byly zastoupeny jen 1 odrůdou ('Švestka domácí'), při inventarizaci byly podrobněji hodnoceny 2 druhy ovocných stromů – jabloně a hrušně.

Na jedenácti lokalitách bylo zaevidováno celkem 264 ovocných stromů z toho 198 jabloní (*Malus domestica* Borkh.), 15 hrušní (*Pyrus communis* L.) a 51 'švestek domácích'. Bylo evidováno 55 starých odrůd jabloní a 7 starých odrůd hrušní.

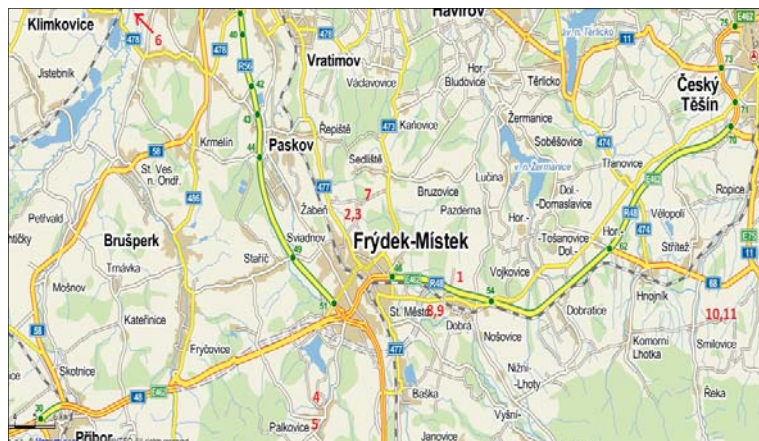
Popis, evidence a hodnocení jednotlivých sadů

1. Sad v obci Dobrá

Sad se nachází nad obcí na kopci Vrchy (49°40'46.889''N, 18°25'7.850''E, 6376) a rozkládá se na ploše cca 4,66 ha. Je ve velmi zanedbalém stavu a jeho porost je neprůchozí, proto jsou zaevidovány pouze okrajové stromy. V sadě se nacházejí jabloně, které zabírají asi ¾ plochy, slivoně, pár stromů třešně obecné (*Prunus avium* (L.) L.) a jeden strom ořešáku královského (*Juglans regia* L.). Jabloně plodí jen v okrajových částech sadu, kde mají dostatek světla. Zbýlé druhy plodí velice málo, téměř vůbec.

Historie sadu je datována od roku 1949, kdy ovocnářský odbor místního jednotného zemědělského družstva žádal o povolení vysázet ovocný sad o prozatímní výměře půl hektaru (Kronika obce Dobrá). V letech 1952–1953 bylo ve spolupráci se zemědělským referátem Okresního výboru ve Frýdku-Místku navrženo vytvořit ovocný sad na rozloze 16 ha. Vznikl ve třech etapách, dosáhl však jen rozlohy 6 ha. Iniciátorem a zakladatelem

Obr. 1. Lokalizace inventarizovaných sadů
Fig. 1. Localization of the inventoried orchards

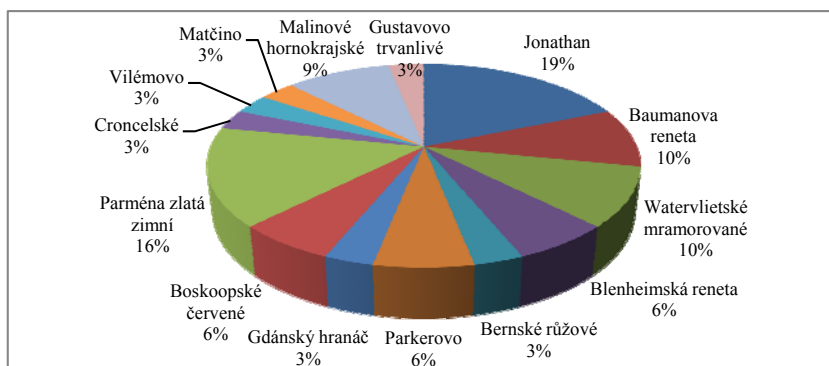

1 – Sad v obci Dobrá; 2 – Liskovec, sad u domu č. p. 39; 3 – Liskovec, sad u domu č. p. 153; 4 – Palkovice, sad u domu č. p. 788; 5 – Palkovice-Myslík, sad u domu č. p. 40; 6 – Polanka nad Odrou, sad u domu č. p. 851; 7 – Sedliště, sad u domu č. p. 174; 8 – Skalice, sad u domu č. p. 174; 9 – Skalice, sad u domu č. p. 200; 10 – Smilovice, sad u domu č. p. 105; 11 – Smilovice, sad u domu č. p. 107

sadu byl Eduard Skotnica, který se o sad i následně staral. Pamětníci si vzpomínají na kopání velkých jam při zakládání sadu, které bylo v kamenité půdě problematické a namáhavé. Vysazené stromy rodily asi za 3–4 roky a úroda byla velmi dobrá, což vedlo k neustálým krádežím. Jednalo se především o tržní odrůdy z 50. let 20. století naroubovaných na bujně rostoucích podnožích. Kvůli neshodám s tehdejšími místními JZD E. Skotnica na sad zanevřel a péče o sad je od té doby zanedbávána. Po smrti E. Skotnicy v roce 1985 se veškeré materiály o zakládání sadu ztratily (VOJKOVSKÝ pers. comm.).

V sadu bylo u 32 ovocných stromů zaevidováno 14 odrůd jablek. Nejvíce je zastoupena odrůda 'Jonathan' a druhou nejčetnější odrůdou z evidovaných stromů je 'Parména zlatá zimní' (obr. 2).

Obr. 2. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Dobré
Fig. 2. Representation (in %) of varieties in the orchard in Dobrá

2. Lískovec – sad u domu č. p. 39

Sad o rozloze cca 0,85 ha se rozkládá na mírném severním svahu (49°42'8.843''N, 18°20'18.442''E, 6276) a je zatravněn. Současný majitel provádí v sadu obměnu stromů. Velmi poškozené stromy byly vykáceny a nahrazeny novou výsadbou odrůd 'Denár', 'Rajka', 'Herman' a 'Erle Orange'. U zachovalých starých stromů byl proveden řez. V sadu se celkem nachází 19 ovocných stromů. Ze starých odrůd zde bylo evidováno 12 jabloní a 2 odrůdy hrušní. Nejvíce je zastoupena odrůda jabloní 'Hvězdnatá reneta' (obr. 3).

3. Lískovec – sad u domu č. p. 153

Ovocné stromy v sadu, který má rozlohu cca 0,3 ha, jsou vysázeny nepravidelně okolo domu (49°42'6.832''N, 18°20'30.454''E, 6276). Sad je více méně propojen se zahradou domu a je pravidelně sečen. Majitel se o sad stará (např. podepřením větví stromů, které se prohýbaly pod tíhou plodů). Plody jsou využívány především pro zpracování a uskladnění. V sadu se nachází 15 stromů jabloní, 4 stromy slivoni odrůdy 'Švestka domácí' a 3 stromy hrušní, bylo evidováno 17 odrůd. Z jabloní je nejvíce zastoupena odrůda 'Parména zlatá zimní', zbylé odrůdy jsou zastoupeny jen jedním stromem (obr. 4).

4. Palkovice – sad u domu č. p. 788

Sad byl založen kolem roku 1930 (49°38'17.073''N, 18°18'55.691''E, 6375). Vysoká hladina spodní vody ovšem způsobovala vyhnívání kořenů stromů. Sad měl původně rozlohu cca 4 ha, stromy byly především vysokokmeny ve sponu 12 x 12 m. Jako podnože byly použity podnože pro jabloně M9, ale postupně se přešlo na plaňky, které netrpěly tolik okusem hrabošů. Sad byl od cesty oplocen štachetovým plotem a jednotlivé kmeny stromů byly chráněny proti okusu pomocí desek. Meziřadí v sadu bylo využíváno tak, že každý rok byly vysety dva pásy obilí a vysázen jeden pás brambor.

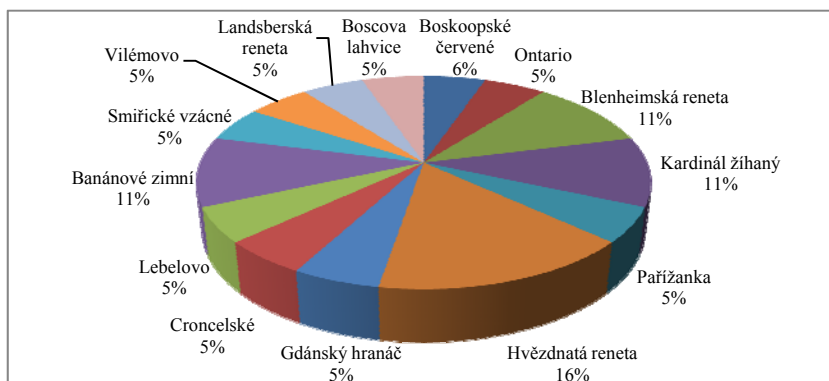
V roce 1954 došlo k odvodnění sadu a tím se snížila hranice spodní vody na 1–3 m. Po vstupu majitele do JZD bylo meziřadí v sadu pooráno, tím došlo k porušení kořenů a při větrné smršti v roce 1959 došlo k vyhynutí stromů. V roce 1970 došlo k částečné obměně sadu a byly zde vysázeny novější odrůdy pravokořenné i naroubované na podnožích. Do roku 1960 se sad hnojl chlévským hnojem, poté se začal hnojit i anorganickým hnojivem – ledkem vápenatým. Nebyly zde použity žádné postřiky, bylo prováděno jen ošetření proti puklici na švestkách. Majitel se o sad nadále stará, což dokazují i novější výsadby různých ovocných odrůd a zajištění závlahy.

Prvotní sad byl osázen jednou řadou hrušní a zbytek byly jabloně, které byly vysázeny v řadách podle toho, jak dozrávaly. Postupem času a při obměně sadu byly přidány další ovocné druhy – jedna řada renklód (*Prunus domestica* ssp. *italica* Borkh. Gams), řada třešní ve spodní části sadu (májovky plodící nejpozději, srdcovky a chrupky), maliníky (*Rubus idaeus* L.) a dvě až tři řady červeného rybízu (*Ribes rubrum* L.), ze kterého se dělalo rybízové víno. Část úrody se prodávala, zbytek byl využit pro vlastní potřebu. Spadaná jablka se moštovala.

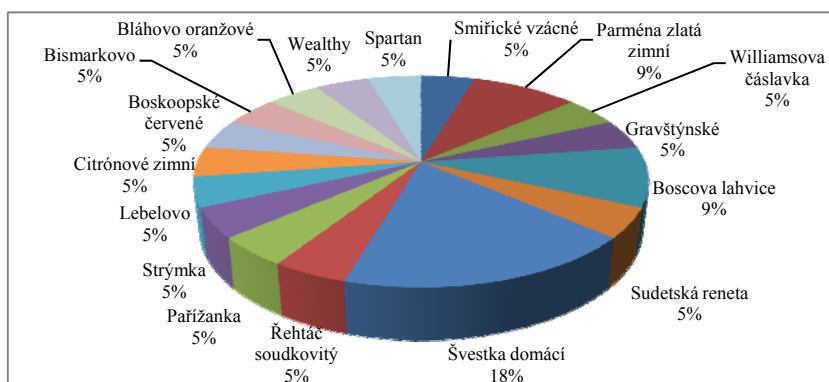
V současnosti se v sadu nachází už jen pár zachovalých stromů starých odrůd. Některé stromy jsou přeroubovány novějšími odrůdami. V sadu, kromě odrůd evidovaných v současnosti, se kdysi vyskytovaly i odrůdy – 'Croncelská reneta', 'Lanzbera', 'Antonovka', 'Kouřimský krozenáč', 'Astrachán', 'Bláhovo libovické', 'James Grieve', 'Bohemia', 'Skleněné žluté' a 'Klappova máslovka' (HUŠKA pers. comm.).

V sadu bylo zaevidováno celkem 12 odrůd, převážně jabloní. Nejvíce zastoupená odrůda v sadu je 'Eduard VII.' a najdeme zde i dva zástupce odrůd hrušní 'Kongresovka' a 'Lucasova', vždy po jednom stromě (obr. 5).

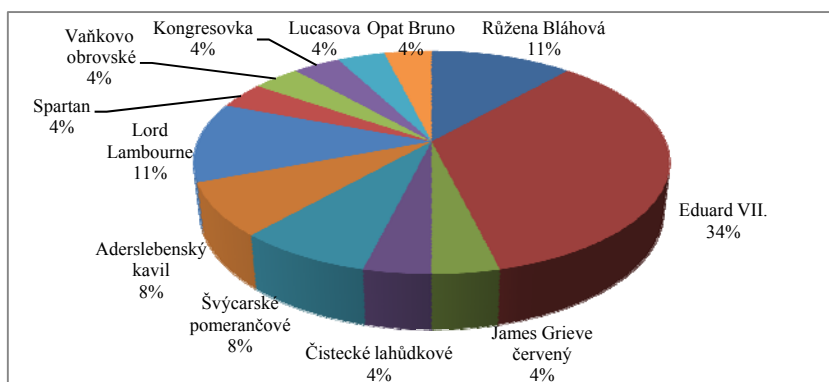
Obr. 3. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Lískovci č. p. 39
 Fig. 3. Representation (in %) of varieties in the orchard in Lískovec 39

Obr. 4. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Lískovci č. p. 153
 Fig. 4. Representation (in %) of varieties in the orchard in Lískovec 153

Obr. 5. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Palkovicích č. p. 788
 Fig. 5. Representation (in %) of varieties in the orchard in Palkovice 788

5. Palkovice-Myslík – sad u domu č. p. 40

Sad o rozloze cca 0,28 ha (49°37'10.726''N, 18°16'23.011''E, 6375) se rozkládá na mírném svahu a je zatravněn. Na některých stromech jabloní jsou i dvě naroubované odrůdy. Majitel pěstuje ovoce především pro skladování a sušení ve vlastní sušárně. Od sadu vedou dvě aleje ovocných stromů – jedna je tvořena asi padesátkou stromů ořešáku, druhá alej je tvořena 'Švestkou domácí'. Stromy v alejích nebyly hodnoceny.

V sadu bylo celkem evidováno 25 ovocných stromů a určeno 13 odrůd. V sadu se vyskytuje nejčastěji odrůda jabloní 'Panenské české', roste zde i jedna odrůda hrušně 'Boscova lahvice' (obr. 6).

6. Polanka nad Odrou – sad u domu č. p. 851

Sad se nachází na okraji Polanky nad Odrou v blízkosti Přírodní rezervace Přemyšov (49°47'35.473''N, 18°11'14.812''E, 6275). Pozemek sadu o rozloze cca 0,60 ha je rovinatý a zatravněný. V sadu jsou vedle jabloní vysázeny i 'Švestky domácí' a ořešáky královské. Na stromech byl v nedávné době proveden neodborný hluboký řez, který měl za příčinu nadměrnou tvorbu vlků. Celkem bylo zaevidováno 26 ovocných stromů a určeno 13 odrůd. Z jabloní je nejvíce zastoupena odrůda 'Jonathan' a stejné zastoupení má i odrůda slivoní 'Švestka domácí' (obr. 7).

7. Sedliště – sad u domu č. p. 174

Sad (49°42'34.840''N, 18°21'13.887''E, 6276) má rozlohu 0,15 ha a je tvořen především 'Švestkou domácí' (37 stromů). Pouze dva stromy jsou jiné ovocné druhy – hrušně odrůdy 'Lucasova' a jablono odrůdy 'Průsvitné letní'. Plody švestek jsou používány pro zpracování a plodí v takové míře, že se na jejich sklizni podílejí i lidé z okolí. Při větrné smršti v roce 2012 došlo k předčasnému opadu téměř veškerých plodů.

8. Skalice – sad u domu č. p. 174

Sad o rozloze cca 0,18 ha se nachází na rovinatém pozemku (49°39'53.512''N, 18°24'48.806''E, 6376) a je součástí zahrady, je zatravněn. Stromy jsou vesměs nižšího vzrůstu. Ovoce se používá především pro přímý konzum a skladování. V sadě se nachází deset stromů jabloní a dva stromy slivoní a celkem bylo evidováno 9 odrůd. Z jabloní jsou nejvíce zastoupeny odrůdy 'Kardinál žiháný' a 'Banánové zimní', ve stejném zastoupení roste i odrůda slivoní 'Švestka domácí' (obr. 8).

9. Skalice – sad u domu č. p. 200

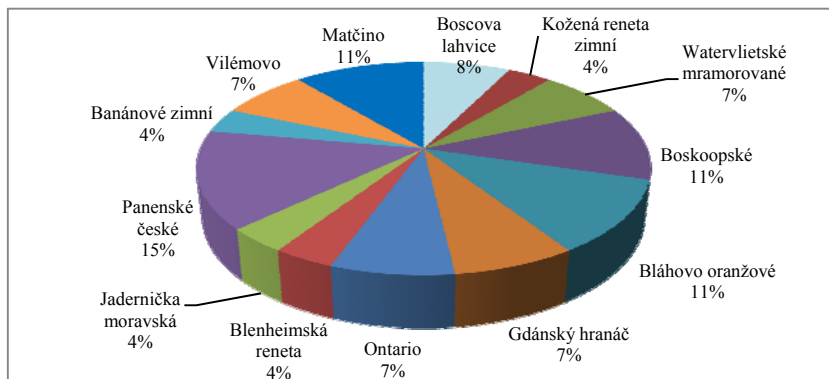
Sad se nachází v části obce Na Kamenici na úpatí kopce Vrchy (49°39'46.085''N, 18°24'45.541''E, 6376). Pozemek sadu o rozloze cca 0,44 ha je více méně rovný, zatravněný. Majitelé se o sad a přilehlou nemovitost příliš nestarají, proto stromy v sadu zahušťují koruny. V sadu bylo celkem evidováno 19 ovocných stromů a určeno 10 odrůd. Z jabloní jsou nejvíce zastoupeny odrůdy 'Panenské české' a 'Parména zlatá zimní', stejné zastoupení má i odrůda slivoní 'Švestka domácí' (obr. 9).

10. Smilovice – sad u domu č. p. 105

Sad o rozloze cca 0,46 ha se rozkládá na mírném východním svahu a je součástí pastviny (49°39'23.952''N, 18°35'19.903''E, 6377). V sadu se kromě jabloní vyskytují i hrušně (1 odrůda) a dva stromy ořešáku královského. Nad sadem se nachází alej slivoní odrůdy 'Švestka domácí'. Majitel sadu v minulosti jablka prodával na trhu v Třinci. Celkem bylo v sadu zaevidováno 29 stromů a určeno 17 odrůd. V sadu je nejvíce zastoupena odrůda jabloní 'Vilémovo' (obr. 10).

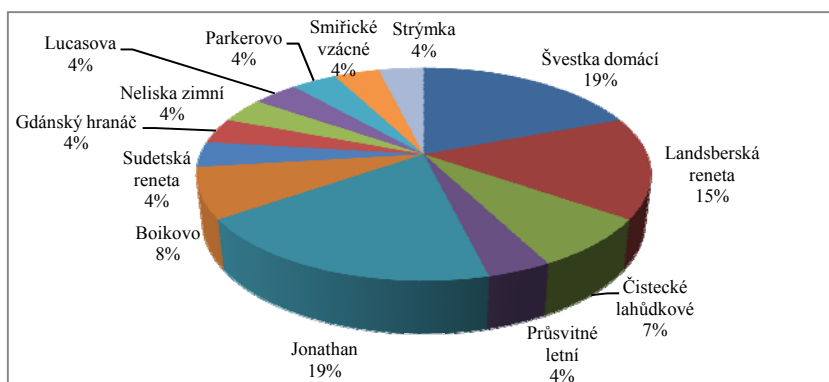
Obr. 6. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Palkovice-Myslík č. p. 40

Fig. 6. Representation (in %) of varieties in the orchard in Palkovice-Myslík 40

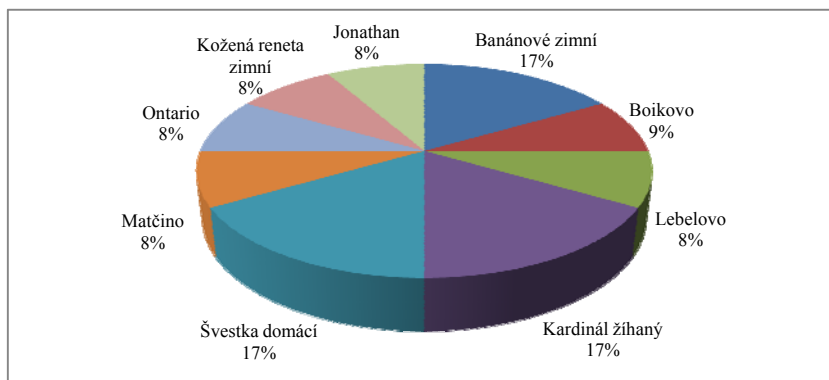
Obr. 7. Procentuální zastoupení odrůd v sadu v Polance nad Odrou č. p. 851

Fig. 7. Representation (in %) of varieties in the orchard in Polanka nad Odrou 851

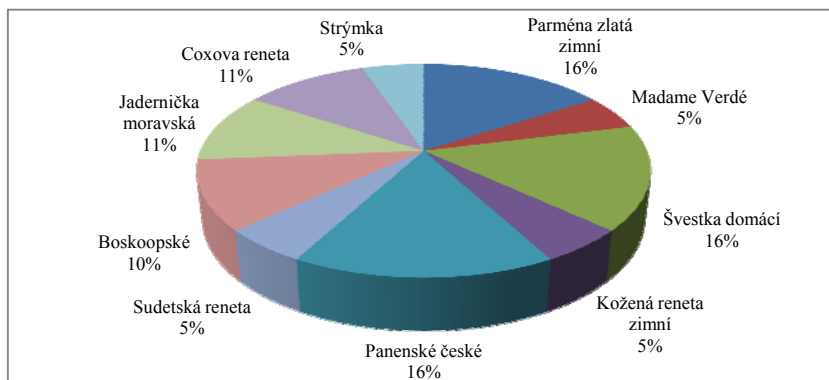

Obr. 8. Procentuální zastoupení odrůd v sadu ve Skalici č. p. 174

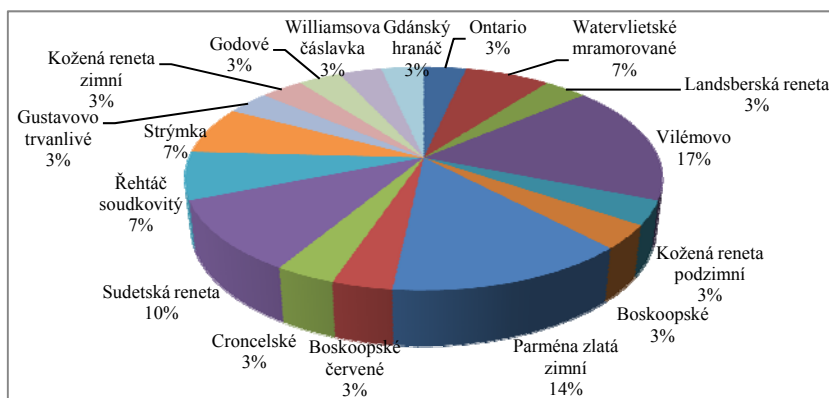
Fig. 8. Representation (in %) of varieties in the orchard in Skalice 174

Obr. 9. Procentuální zastoupení odrůd v sadu ve Skalici č. p. 200
Fig. 9. Representation (in %) of varieties in the orchard in Skalice 200

Obr. 10. Procentuální zastoupení odrůd v sadu ve Smilovicích č.p. 105
Fig. 10. Representation (in %) of varieties in the orchard in Smilovice 105

11. Smilovice – sad u domu č. p. 107

Sad (49°39'37.135''N, 18°35'37.901''E, 6377) je součástí zahrady a má rozlohu asi 0,30 ha. V sadu roste dvacet stromů jabloní, každý strom představuje jednu odrůdu. Byly zde zaznamenány tyto odrůdy: 'Libovické Bláhovo', 'Smiřické vzácné', 'Mülhauptova reneta', 'Jeptiška', 'Josefek', 'Gustavovo trvanlivé', 'Croncelské', 'Vilémov', 'Gdanský hranáč', 'Boskoopské červené', 'Strýmka', 'Charlamowskii', 'Parména zlatá zimní', 'Landsberská reneta', 'Jonathan', 'Čistecské lahůdkové', 'Teltowské' a 'Gascoyneho šarlatové'. Odrůdy jsou naroubované na semenáčích a jedná se především o vyšší kmenné tvary. Plody jsou používány pro vlastní potřebu a jsou skladovány.

Hodnocení ovocných odrůd Frýdeckomístecka

Nejvíce zastoupenou odrůdou jabloní na Frýdeckomístecku je 'Parména zlatá zimní' (13 stromů), v menší míře zde rostou odrůdy 'Jonathan' (12 stromů), 'Vilémovo' (10 stromů) a 'Eduard VII.' (9 stromů) – tab. 1. Nejvíce zastoupenou odrůdou hrušní na Frýdeckomístecku je 'Boscova lahvice' (5 stromů), méně jsou zastoupeny 'Lucasova' (3 stromy), 'Pařížanka' (2 stromy) a 'Williamsova čáslavka' (2 stromy) – tab. 2.

'Parména zlatá zimní' je velmi stará odrůda z roku 1510, která pravděpodobně vznikla v Normandii nebo v Anglii. Jde především o stolní odrůdu (VANĚK 1945; KOHOUT 1960; TETERA et al. 2006).

Nejčtenější odrůda hrušní – 'Boscova lahvice' představuje nahodilý semenáč, který vznikl ve Francii v 18. století. Jedná se o jednu z nejchutnějších odrůd, která se používá pro přímý konzum i pro kompotování (KUTINA & HOLEČEK 1992; TETERA et al. 2006).

Tab. 1. Početní zastoupení odrůd jabloní na Frýdeckomístecku

Tab. 1. Quantitative representation of apple-strain in the Frýdek-Místek region

Odrůda Apple-strain	Počet Number	Odrůda Apple-strain	Počet Number
Parména zlatá zimní	13	Lord Lambourne	3
Jonathan	12	Malinové hornokrajské	3
Vilémovo	10	Parkerovo	3
Eduard VII	9	Růžena Bláhová	3
Gdánský hranáč	7	Řehtač soudkovitý	3
Panenské české	7	Aderslebenský kavit	2
Watervlietské mramorované	7	Coxova reneta	2
Boskoopské	6	Průsvitné letní	2
Boskoopské červené	6	Spartan	2
Strýmka	6	Švýcarské pomerančové	2
Sudetská reneta	6	Bernské růžové	1
Banánové zimní	5	Bismarkovo	1
Blenheimská reneta	5	Citrónové zimní	1
Landsberská reneta	5	Gascoyneho šarlatové	1
Matčino	5	Godové	1
Ontario	5	Gravštýnské	1
Bláhovo oranžové	4	Charlamowskii	1
Cronelské	4	James Grieve červený	1
Čistecské lahůdkové	4	Jeptiška	1
Kardinál žihavý	4	Josefek	1
Kožená reneta zimní	4	Kožená reneta podzimní	1
Smiřické vzácné	4	Libovické Bláhovo	1
Baumanova reneta	3	Mülhauptova reneta	1
Boikovo	3	Opat Bruno	1
Gustavovo trvanlivé	3	Teltowské	1
Hvězdnatá reneta	3	Vaňkovo obrovské	1
Jadernička moravská	3	Wealthy	1
Lebelovo	3		

Tab. 2. Početní zastoupení odrůd hrušní na Frýdeckomístecku

Tab. 2. Quantitative representation of pear-strain in the Frýdek-Místek region

Odrůda/Pear-strain	Počet/Number
Boscova lahvice	5
Lucasova	3
Pařížanka	2
Williamsova čáslavka	2
Kongresovka	1
Madame Verdé	1
Neliska zimní	1

DISKUSE

Evidence dříve pěstovaných ovocných druhů a jejich odrůd probíhala na Frýdeckomístecku v roce 2012, kdy byly vytipovány lokality jejich výskytu a osloveni majitelé soukromých zahrad. Nalezených a evidovaných 264 ovocných stromů s 55 odrůdami jabloní a 7 odrůdami hrušní, rostoucích na 11 lokalitách, představuje pestřejší zastoupení odrůd než v jiných oblastech. V Moravskoslezském kraji byla uskutečněna evidence dříve pěstovaných ovocných odrůd Ondřejem Dovalou na Opavsku v letech 2004–2006 a Vlastimilem Tabáčkem v oblasti Frenštátu pod Radhoštěm v roce 2004. DOVALA (2007) objevil a ve své diplomové práci popsal 46 starých odrůd jabloní (192 stromů) a 20 starých odrůd hrušní (63 stromů). TABÁČEK (2007) objevil a ve své diplomové práci popsal 45 starých odrůd jabloní (135 stromů) a 16 starých odrůd hrušní (31 stromů).

Zásadně se lišilo i zastoupení jednotlivých odrůd. Zatímco na Frýdeckomístecku byla nejvíce zastoupenou odrůdou jabloní 'Parména zlatá zimní' a odrůdou hrušní 'Boscova lahvice', nejvíce zastoupenou odrůdou jabloní na Opavsku (DOVALA (2007) byla 'Strýmka' a z hrušní 'Clappova máslovka'. Nejvíce zastoupenou odrůdou jabloní na Frenštátsku (TABÁČEK 2007) byla 'Jadernička moravská', která je typická pro Moravu, protože jen zde získala oblibu. Je to jediná krajová odrůda, která se vysazuje i v současné době (RICHTER 2013). Důvodem nalezení více odrůd na Frýdeckomístecku než ve výše zmiňovaných oblastech je jednak inventarizace více ovocných stromů a jednak zřejmě záměrnou orientací ovocnářů na více odrůd – jako např. v sadu ve Smilovicích č. p. 107, který je tvořen v poměru 1 strom : 1 odrůda.

Při inventarizaci byla nalezena řada málo zastoupených odrůd jabloní (po 1 stromu), z nichž jsou zajímavé zejména odrůda 'Mülhauptova reneta' a 'Josefek'. Odrůda 'Josefek' je pravděpodobně jen místní název pro odrůdu 'Major', která je typická pro ostravský region (TETERA et al. 2006). Tyto odrůdy dokazují, že i v oblasti Frýdku-Místku, která není typická ovocnářská ani zemědělská, byl v minulosti zájem o pěstování ovoce.

Bohužel zájem o pěstování ovocných druhů postupně upadá a staré výsadby ovocných stromů u domů nahrazují okrasné zahrady. Tím z krajiny mizí významný a typický krajinný prvek. Tento úbytek ovocných stromů v krajině a na vesnicích současně vede k úbytku historických, krajových a místních odrůd. Tohoto negativního vlivu si začali všimnout odborníci a začaly vznikat programy na záchranu genových zdrojů. Této činnosti se také věnuje Záchránná stanice Bartošovice, která na svých pozemcích vybudovala v 70. letech minulého století Sad mizejících odrůd (OREL nedatováno). Sad má rozlohu cca 1 ha a čítá okolo 80 stromů, především jabloní, zastoupených v 60 odrůdách. V roce 1999 byly pomocí pana Ing. Paprštejna, CSc. určeny neznámé odrůdy a zbylé odrůdy byly potvrzeny nebo přeurčeny. V sadu můžeme najít odrůdy 'Jadernička moravská', 'Míšenské', 'Jaroměřické', 'České červené', 'Denise nova', 'Hladíkovo

přeurodné', 'Car Alexander', 'Fulnecké', 'Kardinál žíhaný', 'Vršovské růžové', 'Astrachán bílý', 'Míšeň jaroměřická', 'Hájkova muškátová reneta', 'Lebelovo', 'Bojkovo obrovské', 'Bismarkovo', 'Smiřické vzácné', 'Cronelské', 'Panenské české', 'Gravštýnské červené', 'Strýmka', 'Granetka', 'Major', 'Wealthy', 'Landsberská reneta', 'Gravštýnské lašské', 'Chodské', 'Baumanova reneta', 'Letní průsvitné', 'Conlonova reneta' a jiné, řada z nich byla zjištěna i při inventarizaci starých odrůd v rámci této práce. Na Frýdeckomístecku bohužel podobný sad chybí.

Problémy s pěstováním starých odrůd jsou staršího data. Už František Suchý (SUCHÝ 1907) píše v Moravském ovoci, že na Moravě jsou hojně vysazovány odrůdy cizokrajné, které se pro naše podmínky nehodí a na naše staré odrůdy je zapomínáno a tento neblahý trend pokračuje dodnes (BOČEK 2008). Ovocné aleje kolem cest jsou vykáceny z důvodu náročné údržby a nahrazeny jinými, spíše okrasnými stromy, které nejsou tak náročné, a nevytvoří jarní efekt při kvetení, tak typický pro českou a moravskou vesnickou krajinu.

Poděkování. Touto cestou bych ráda poděkovala panu Ing. Liboru Dokoupilovi, Ph.D., za poskytnutí cenných rad a informací a panu prof. Ing. Řezníčkovi, CSc., za pomoc při určování odrůd. Dále pak panu Ing. Samkovi, který mě provedl po svém sadu a dal mnoho cenných rad při určování odrůd, a v neposlední řadě také děkuji všem majitelům zahrad a sadů za jejich čas a ochotu.

LITERATURA

- AGRIS.cz 2013: Zemědělské školství existuje na Frýdecko-Místecku 120 let [online]. Agrární WWW portál. Dostupné z WWW: <<http://www.agris.cz/clanek/100577>> [cit. 17.IV.2013].
- Amapy.cz 2013: Mapy České republiky, Evropy a světa [online]. Dostupné z WWW: <<http://amapy.centrum.cz/>> [cit. 23.X.2013].
- BOČEK S. 2008: Staré a krajové odrůdy, jejich význam a využití v současnosti. In: BOČEK S. (ed.): Ovocné stromy v krajině. Sborník přednášek a seminárních prací, Hostětín 2008. ZO ČSOP Veronica, Brno, pp. 5–19.
- CICHÁ I. 2009: Smilovice: z historie obce. Regio, Český Těšín, 95 pp.
- DOVALA O. 2007: Evidence výskytu dříve pěstovaných odrůd ovocných dřevin v oblasti Háj ve Slezsku. [Diplomová práce]. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, Lednice, 75 pp.
- DROBIŠ D. 1975: Z těšínských luhů (K 85. narozeninám J. L. Mikoláše). Těšínsko, 3: 11–15.
- DROBIŠ D. 1979: Za J. L. Mikolášem. Těšínsko, 3: 21–23.
- Frýdek-Místek 2013: 20. Zahrady u zámku [online]. Oficiální stránky statutárního města Frýdek-Místek, Životní prostředí a zemědělství – Příroda, Parky města Frýdku-Místku. Dostupné z WWW: <http://frydek-mistek.cz/prilohy/Texty/122261/1377690881_20_zahrady_u_zamku.pdf> [cit. 27.III.2013].
- KOHOUT K. 1960: Malá pomologie I. Jablka. Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 270 pp.
- Kronika obce Dobrá II.1949. [ms.]. Depon in: Obecní úřad, Dobrá.
- KUTINA J. & HOLEČEK S. 1992: Pomologický atlas 2. Brázda, Praha, 300 pp.
- LEPÍKOVÁ K. 2002: Okrašlovací spolek ve Frýdku. Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku, 3: 36–43.
- Nadacepartnerství.cz 2008: Jablono skalická hrabůvka [online]. Finalisté ankety strom roku 2008. Dostupné z WWW: <<http://stromroku.cz/Finaliste/2008/Jablon-skalicka-hrabuvka.aspx>> [cit. 17.IV.2013].
- OREL P. nedatováno: Sad mizejících odrůd [online]. ČSOP Nový Jičín, Záchraná stanice Bartošovice. Dostupné z WWW: <<http://www.csopnj.cz/cinnost/sad-mizejicich-odrud/>> [cit. 29.IV.2013].
- PINDUR D. 2005: Vznik panského dvora v Sedlišťích. Sborník Státního Okresního Archivu ve Frýdku-Místku, 6: 10–18.
- RICHTER M. 2013: Jabloně našich předků. Receptář, 24(11): 18–20.
- SUCHÝ F. 1907: Moravské ovoce: Pojednání o ovocných odrůdách. Český odbor zemědělské rady moravské, Brno, 444 pp.
- ŠTĚPÁNEK J. P. 2010: Historie a současnost bývalé zámecké štěpnice a nového podzámeckého parku [online]. Hradý.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.hradý.cz/index.php?OID=8981>> [cit. 17.IV.2013].
- TABÁČEK V. 2007: Evidence a možnosti využití ovoce dříve pěstovaných odrůd v oblasti Frenštát pod Radhoštěm. [Diplomová práce]. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, Lednice, pp. 63.
- TETERA V., BOČEK S., JONGEPIEROVÁ I., KRŠKA B., NĚMEC J., PEŠEK R., ŘEZNIČEK V. & TOMČALA L. 2006: Ovoce Bílých Karpat. ZO ČSOP Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou, 309 pp.
- VANĚK J. 1945: Lidová pomologie VII. Druhá stovka jablek – novinky. Nakladatelství zahradnické literatury, Chrudim, 117 pp.